

երբէք մէկին շեմ նախանձում
ես աշխարհիս երեսին.

Միայն գրագէտ դուք, պարոններ,
նախանձում եմ ձեր բազմին...

Յովհաննիսեան

Հայ հասարակութիւնը միաժամանակ երկու նշանաւոր յօրելեաններ է տօնում: Սօսք հայոց տառերի 1500-ամեակի և տպագրութեան 400-ամեայ յօրելեանի մասին է:

Ուշադրութեան արժանի է այն եռանդը, որով ոգևորված մի շարք գործիչներ և խումբակներ աշխատում են յիշատակել այդ մեծ տօնը: Եւ այդ եռանդը տպացոյց է, թէ հայ ժողովրդի գոնէ որոշ խաւերը գնահատում են լուսաւորութիւնը, կամենում են նրա տօնը արտակարգ կերպով տօնել:

Իրաւ որ, այդ տօնի Դախօրեակին մենք յիշեցինք, որ լաւ չը գիտենք մեր ազգի անցեալը. և ահա Պետերբուրգի հայ գաղութը յանձն առաւ մեզ մշակված և քըննութեան ենթարկված Հայոց Պատմութիւն տալ: Մի այլ խմբի ձեռներէցութեամբ իրագործվում է աւելի կարևոր և խոշոր գործ՝ մեր դպրոցների տպահովութեան դրամագլուխը, որ՝ պէտք է յուսալ՝ ամեն մի հայի աջակցութիւն կը գտնէ: Դրանից զատ լոյս տեսան (և դեռ պիտի տեսնեն անշուշտ) մեր լուսաւորութեան ճանսպարհը նկարագրող աշխատութիւններ:

Ես հաւատացած եմ, որ հայ ազգի բանիմաց մասը միջոցներ և եռանդ կը գտնէ այդ տօնը՝ խօսքի և մտքի տօն դարձնելու համար: Սակայն թող ներվի ինձ, եթէ ասեմ, թէ առ այժմ, թւում է, այդ տօնը կարող է ոչ կատարեալ դառնալ հայ ժողովրդի մեծագոյն մասի համար:

Եւ ահա թէ ինչու:

Մենք ասում ենք՝ 1500 տարի գոյութիւն ունեն հայոց տառերը: Սակայն մտանում ենք, որ հայ ժողովրդի կէսից աւելին անգրագէտ է:

Մենք տօնում ենք տպագրութեան 400-ամեակը: Մինչդեռ այդ 400 տարի տպագրվող գիրքը դեռ մինչեւ այսօր նանս-

պարհ չէ գտնել դէպի ժողովուրդը:

Քանի մենք տօնում ենք մեր լուսաւորութեան, մեր լեզուի, մտքի, գրականութեան տօնը, ուրեմն մենք չը պիտի մոռանանք նրան, ով դարերի խորքից բերել հասցրել է մեզ հայոց լեզուն, ով իր ընտիր գաւակների ձեռքով գանձել է մեզ համար հայ մտքի և խօսքի հարստութիւնը: Չը պիտի մոռանանք հայ ժողովուրդը:

Հակառակ դէպքում, մեր տօնը կարող է մի ճոխ քէֆի տպաւորութիւն թողնել, մի քէֆի, որտեղ սեղանաւորները փոքրիկ խմբակ են կազմում, իսկ հայ ժողովրդի մեծ մասը՝ սոված հանդիսատես է ներկայացնում, որ միայն դիտում է, բայց քէֆին չէ մասնակցում:

Իրաւացի է արդեօք այդպիսի դրութիւնը:

Ճիշդ է, ինձ կառարկեն, թէ դպրոցները արդէն իսկ ժողովրդի համար են լինելու: Բայց չէ որ դրանք միայն մատաղ սերունդի համար են. իսկ մեր հասակաւորների մէջ սաստիկ մեծ տոկոս են կազմում անգրագէտները:

Եւ ուրեմն, եթէ մի հրաշքով վաղը՝ նոյն իսկ ամեն մի գիւղում մի-մի դպրոց ունենանք, դարձեալ մեր ազգի մի կէսը անգրագէտ պիտի մնայ, զրկված պիտի մնայ գրքից, տպագրված խօսքից:

Որպէս զի գրագիտութեան այս մեծ տօնին մեր շուրջը — իբրև լեւիհայն բողոք — չը շարվեն անթիւ անգրագէտներ, պէտք է մեն կերպ աշխատել անգրագէտ հասակաւորներին գիր, կարգում սովորեցնել:

Ամեն մի հայ պէտք է իր ազգի մտաւոր գանձարանի բանալին ունենայ. իսկ այդ բանալին գրագիտութիւնն է:

Հարկաւոր է, հէնց այսօր, դպրոցներին հետ միաստամտակ, հիմնել գրագիտութիւն և գիրք տարածող խմբակներ, նաև բաց թողնել ժողովրդական հրատարակութիւններ, եթէ կամենում ենք դպրոցի տուած արդիւնքը հաստատ պահել:

Կարծում եմ, անփոտելի է նման աշխատանքի կարևորութիւնը. չէ որ գրագէտների քանակը մեծանալով կապահովէ գրողին և հրատարակչին. իսկ երբ դրանք ուժեղանան, հայ ժողովուրդը կուենայ լաւ հրատարակութիւններ, հայ գրականութիւնը զարկ կը ստանայ և կօգնէ աշխատաւորին իր դրութիւնը, նիստ ու կացը բարելաւելու:

Առաջարկիս առաւելութիւնը այն է, որ դժուար իրագործվողներից չէ, որովհետև մեծ միջոցներ չէ պահանջում. նա հիմնվում է անթիւ անհատների ինքնօգնութեան, փոխադարձ օգնութեան վրա և ամեն մի դէպքում շնչին զոհաբերութիւն է պահանջում: Որպէս զի նպատակին շուտ հասնենք, ուրեմն առաջին քայլը հետևեալն է. պէտք է գրագիտութիւն տարածող ընկերութիւններ հիմնել. այդ ընկերութիւնները պէտք է տնդական բարբառներով ինքնուսույցներ կազմեն և հրատարակեն, այնպիսի ինքնուսույցներ, որոնց միջոցով անգրագէտը շնչին օգնութեամբ գրագէտ դառնայ:

Երկրորդ քայլը՝ մատչելի և օգտակար գիրք հրատարակելն է. այնպիսի գիրք, որի մէջ գրագէտը իր հարազատ լեզուն գտնէ և գրքից օգուտ քաղէ: Իսկ երբ այդ իրագործվի աջող կերպով, հետեալ քայլերը դժուար չեն լինի:

Համոզված եմ, միայն այդ դէպքում այդ մեծ տօնը իսկական տօն կը դառնայ ամբողջ ազգի համար: Միայն այդ բոլորը ձեռնարկելով մենք պատշաճ կերպով տօնած կը լինենք երկու նշանաւոր յօբելիանները: Կարծում եմ՝ հիմա շատերի համար աւելի հասկանալի պիտի լինեն բանաստեղծի խօսքերը:

Միայն գրագէտ դուք, պարոններ,
Նախանձում եմ ձեր բաղվին...

Չը մոռանանք ուրեմն այդ նախանձողներին, և մեզնից ամեն մէկը, որի սրտին մօտ է հայոց լեզուն, թող աշխատէ իրագործել այս առաջարկութիւնս:

Յ. Ղարապետեան

Նոր-Նախիջևան